

PALUPERA VALLA EELARVESTRAATEEGIA

AASTATEKS 2017 – 2021

SISSEJUHATUS

Lähtudes kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusest tuleb kohalikel omavalitsustel koostada eelarvestrateegia. Eelarvestrateegia koostatakse perioodi uuendataval põhimõttel ehk igal aastal, hiljemalt 15. oktoobriks, uuendatakse eelnevat valla eelarvestrateegiat, täpsustatakse kolme eelseisva aasta kavasad ning seatakse plaanid neljandaks aastaks. Sel aastal erandina siis viiendaks aastaks. Nii kohandatakse ja täpsustatakse perioodi plaane pidevalt muutuva majandus-, fiskaal- ja tegevuskeskkonnaga.

Palupera valla eelarvestrateegia koostamise aluseks on Palupera valla arengukava 2012 – 2025 muudetud redaktsioon ja tegevuskavad, valla valdkondlikud arengukavad, valla asutuste arengukavad, riigi eelarvestrateegia 2017 -2020 ning Rahandusministeeriumi majandusprognos. 2016. aasta suvise majandusprognosiga saab tutvuda Rahandusministeeriumi veebilehel <http://www.fin.ee/majandusprognosid>.

Vabariigi Valitsus on perioodiks 2017-2020 seadnud eesmärgid ja eesmärkide mõõdikud 23 tulemusvaldkonnas, milles oli Vabariigi Valitsuse prioriteetideks neli:

- * Laste vaesuse vähendamine
- * Tööjõu maksukoormuse vähendamine
- * Eesti julgeoleku kindlustamine
- * Jätkusuutlik riigi rahandus.

Eelarvestrateegias esitatakse majandusolukorra analüüs ning informatsioon põhitegevuse tulude ja kulude, investeerimistegevuse ning finantseerimise kohta. Käesolev eelarvestrateegia on kassapõhine s.t. majandustehingud kavandatakse raha laekumise või väljamaksmisega samasse perioodi. Vastavalt finantsjuhtimise seadusele jagatakse eelarves ja ka eelarvestrateegias tehingud järgmisteks osadeks: tulud, kulud, investeerimistegevus, finantseerimistegevus, likviidsete varade muutus. Eelarvestrateegia on koostatud eurodes.

Palupera valla eelarvestrateegiaga püstitatakse järgmised eesmärgid:

- tagada stabiilne ja jätkusuutlik eelarvepoliitika, mis võimaldab ellu viia arengukavas toodud tegevusvaldkondade eesmärgid;
- jätkata tasakaalustatud eelarvestamist;
- hoida põhitegevuse tulem positiivsena, tagades nii jätkusuutlik investeerimistegevus ning laenuteenindamise kulude olemasolu;
- investeeringute tegemisel kasutada ka Euroopa Liidu struktuurifondide võimalusi, leides seeläbi täiendavate finantsvahendite juurdetoomise võimalusi.

ELi vahenditest panustatakse viie üleriigilise eesmärgi saavutamisse:

- Haridus on kvaliteetne, kättesaadav ning õppija ja ühiskonna vajadusi arvestav
- Kõrge tööhõive ja kvaliteetne tööelu
- Teadmiste mahukas ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline majandus
- Puhas ja mitmekesine looduskeskkond ning loodusressursside tõhus kasutus
- Elanike vajadusi rahuldavad ja ettevõtlust toetavad kestlikud ühendused ja liikumisvõimalused.

(Allikas: Riigi eelarvestrateegia Lisa 3. Perioodi 2014-2020 EL vahendite kasutamisest).

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusest tulenevalt peab eelarvestrateegias kajastama ka andmeid kohaliku omavalitsuse sõltuvate üksuste kohta. Palupera vallas on sõltuvaks üksuseks vee-ettevõtja osaühing PALU-TEENUS. 2016. aastal tehti valla eelarvest sihtotstarbelisi eraldiste vee-ettevõtjale summas 108 774 eurot. Eelarvestrateegia koostamise perioodil 2017-2021 on samuti plaanitud osaühingule PALU-TEENUS valla eelarvest eraldisi. Vallavalitsus peab vajalikuks jätkata valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavas 2014-2030 planeeritu elluviimist.

Eelarvestrateegia elluviimine toimub iga-aastaste eelarvete kaudu.

Eeltoodust lähtudes on käesolev Palupera valla eelarvestrateegia koostatud valla eelarvepoliitika pikemaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks ning tulude ja kulude pikemaajaliseks planeerimiseks. Eelarvestrateegia koostamise peaesmärgiks on kindlustada kavandatavate tuludega kulude ja investeeringute mahud eelseisvatel aastatel, määratleda valla strateegilised eesmärgid ja valla laenustrateegia.

MAJANDUSLIK OLUKORD

Ülevaade Eesti majanduskeskkonnast

Kohaliku omavalitsuse üksustel on avaliku sektori ülesannete täitmisel oluline osa. Vaatamata kohaliku omavalitsuse üksuse suurusele, täidetakse ühesuguseid ülesandeid – korraldatakse lasteaedade, koolide, huvikoolide, rahvamajade, raamatukogude, spordirajatiste, hooldekodude ja tervishoiuasutuste ülalpidamist, sotsiaalabi ja sotsiaalteenuste osutamist, vanurite hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmekäitlust, territoriaalplaneerimist, valla- või linnasisest ühistransporti, valla teede ja tänavate korrashoidu jne.

Rahandusministeeriumi kohalike omavalitsuste finantsjuhtimise osakonna koostatud analüüsi kohalike omavalitsuste 2015. aasta eelarve tulude ja kulude täitmise, investeerimistegevuse, finantseerimistegevuse jt analüüsiga saab lähemalt tutvuda Rahandusministeeriumi kodulehel <http://www.fin.ee>. Analüüs annab ülevaate kohalike omavalitsuste tegevusest erinevates valdkondades avalike teenuste osutamisel ja kohalikele omavalitsustele pandud ülesannete täitmisest ja selleks vajalike vahendite kulutamisest.

Kohaliku omavalitsuse üksuste eelarved on iseseisvad - nad otsustavad ise nende koostamise üle.

Rahandusministeeriumi prognoosi järgi kasvab Eesti majandus tänavu, 2016. aastal oodatust tagasihoidlikuma sisenõudluse toel 2%. Statistikaamet teatas, et Eesti sisemajanduse koguprodukt (SKP) 2015. aasta võrreldes eelmise aasta sama kvartaliga kasvas 2%. Selle aasta oodatust väiksema majanduskasvu põhjus on investeeringute langus peamiselt erasektoris. Kuigi selle aasta esimese poole majanduskasv on olnud oodatust tagasihoidlikum, on maksude laekumine olnud valdavalt plaanipärane. Enam on ületanud tulude prognoosi ettevõtete tulumaksu laekumine, mille tulemusel väheneb prognoositav valitsussektori eelarvepuudujääk 0,2%-ni SKPst. Samas näitab makromajandusprognoosist lähtuv riigi rahanduse prognoos, et valitsussektori eelarvepositsioon jõuab tasakaaluni 2016. aastal.

DNB prognoosib Eesti osas majanduskasvu kiirenemist tänavuse aasta 1,5%-lt aastaks 2017 kuni 3,5%-ni ning aastaks 2018 peaks kasv olema juba 3,7%. Samuti on oodata ehitusturu kasvu kiirenemist seoses erasektori suureneva investeerimisaktiivsusega.

Majanduskasvu riskid on seotud peamiselt Ukraina sündmustega ning mille täpsemaid majanduslikke mõjusid on enne välispoliitilise olukorra stabiliseerumist veel keeruline hinnata.

Tagasihoidlikum nõudlus välisturgudel ning madalseis suure osakaaluga kaupade väljaveos tingis ekspordi prognoosi langetamise 2,4%-ni. Jõudsamalt hakkab eksport suurenema järgmisest aastast ning siinsete ettevõtete kasvuvõimalusi hakkab avardama ka Soome majanduse järkjärguline kosumine. Prognoosiperioodil jääb impordi kasv ettevõtete suure investeerimisvajaduse tõttu ekspordist mõnevõrra kiiremaks.

Tarbijate kindlustunne on viimased paar aastat püsinud tõusutrendil, mistõttu võib eeldada, et stabiilse arengu jätkumisel ja töötuse taandumisel aeglustub eratarbimise kasvutempo sellel ja järgmisel aastal vaid marginaalselt, jäädes veidi alla 4%. Sellel aastal toetab tarbimise reaalkasvu langev inflatsioon ning järgmisel aastal tulumaksumäära langetamine.

Tarbijahindade tõus jääb selle aasta alguses madalale tasemele ning kiireneb pisut aasta lõpukuudel. Hindu mõjutab tänavu toiduhindade tõus aasta teises pooles ning eluasemekulude langus elektri ning kaugkütte ja gaasi odavnemise tõttu. Aasta kokkuvõttes jääb hinnatõusuks 1,4% ning 2016. aastal 2,7%.

Tööga hõivatud inimeste arvu kasv jätkub aastatel 2015–2016, kuid pöördub seejärel ilmselt väiksesse langusesse. Töötuse määr väheneb järgmisel aastal alla 8% ning soodsate majandusarengute puhul prognoosiperioodi lõpuks 6% lähedale. Keskmise palga kiire pea 8% kasv üllatas 2013. aastal ning edaspidi jääb kasvutempo mõnevõrra madalamaks, 6–7% juurde. Keskmise reaalsalga kasv püsib aga madala inflatsiooni tõttu tänavu endiselt kõrge (4,8%) ja edaspidi jääb 3,5% lähedale.

Seoses majanduskeskkonna mõningase halvenemisega on vähendatud ka maksulaekumiste prognoosi, peamiselt sotsiaalmaksu ja kütuseaktsiisi laekumist. Seoses sellega kujuneb sellel aastal valitsussektori nominaalseks eelarvepuudujäägiks 0,7% SKPst, struktuurselt (positsioon ilma ühekordsete mõjudeta ning majandustsükli mõju arvestades) püsib eelarve tasakaalus. Nominaalset puudujääki on võimalik finantseerida riigi likviidsetest finantsvahenditest.

Riigirahanduse prognoos arvestab kehtivate seadustega, mis tähendab, et võimalikud lisameetmed (sh uus koalitsioonileping) lisatakse prognoosile riigi eelarvestrateegia (RES 2015-2018) koostamisel. RES-iga kinnitab valitsus järgmise nelja aasta eelarvepoliitilised põhimõtted, sealhulgas järgnevate aastate valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärgid. Eesti saab Euroopa Liidult miljardeid eurosid ja uuel eelarveperioodil soovitakse raha targemalt kasutada. Betoonilt ja raualt on tähelepanu pööratud inimeste ja ettevõtete nutikuse arendamisele.

Sotsiaalmajanduslik olukord Palupera vallas

Palupera vald asub Valga maakonna põhjaosas. Valla üldpindala on 123,32 km², olles üks väiksemaid Valgamaal. Valla eelarve tulubaasi suurus sõltub maksumaksjast. Maksumaksjaks on kodanik, kes on 1. jaanuari seisuga registreeritud Palupera valla rahvastikuregistris. 1. jaanuari 2016. aasta seisuga elas valla territooriumil rahvastikuregistri andmetel 1061 inimest. Palupera vallas asub 14 küla. Valla suurimaks külaks on Nõuni küla (224 elanikku), järgneb Palupera küla (205 elanikku). Vallakeskus asub Hellenurme külas (161 elanikku).

Seisuga 01.01.2016.a. on vallas 15% elanikkonnast tööeast nooremad, 75% tööealised, 10% tööeast vanemad (Eesti tööturustatistika käsitleb 15-74 aasta vanuseid inimesi tööealistena). Aastal 2011 olid näitajad vastavalt 17%, 63% ja 20%. Aastatel 2011-2015 on kõige enam (+2,5%) suurenenud elanike osakaal vanuses 55-64. Võrreldes 2011.aastaga on enam vähenenud (-1,2%) eelkooliealiste laste osakaal. Laste osakaal vanuses 16-18 on ajaperioodil 2011-2015 jäänud üsna stabiilseks, samuti ei ole oluliselt muutunud pensioniealiste elanike osakaal.

Positiivne on Palupera vallas elanikkonna vähenemise %, mis oli 2011-2015 perioodil 3,5%. Elanikkonna vähenemist perioodil alla 5% peetakse suhteliselt stabiilsena püsimiseks. Elanike arvu langus on tingitud nii madalast loomulikust iibest kui väljarändest.

Vallas on probleemiks suur ülalpeetavate määr. Ülalpeetavate määra all peetakse silmas mittetöoealiste (0-14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arv 100 tööealise (15-64-aastased) elaniku kohta. Kui demograafilise tööturusurve indeks on suurem kui 1, võib prognoosida tööjõu pakkumise suurenemist. Ja vastupidi: 1-st väiksem indeks prognoosib tööjõupuuduse tekkimise võimalust.

Palupera vald on tööturusurveindeksi poolest langenud allapoole nii Valgamaa kui ka Eesti keskmisest näitajast. Tööturusurveindeks on nüüd viimastel aastatel langenud alla 1, mis näitab, et tööturule sisenejate hulk piirkonnas on väiksem, kui sealt lahkujate hulk. Samuti saab väita, et tööturul on tekkimas tööjõu puudus.

Palupera vallas oli palgatöötajate keskmine brutotasu eurodes 2015. aastal (903) kõrgem kui Valgamaal keskmiselt (825). Valla hea asukoht loob võimaluse paljudele piirkonnas elavatele kodanikele leida tööd lähedal asuvates tõmbekeskustes, milleks on Otepää, Elva, Rõngu, aga ka Tartu. Hea on tõdeda, et töötuse määr on Palupera vallas vähenenud. Viimastel aastatel on püsinud töötute arv 20 inimese juures.

Valik andmeid					
	2012	2013	2014	2015	2016
Rahvaarv, 1. jaanuar	1 116	1 084	1 085	1 090	1 061
Elussünnid	13	10	4	12	...
Surmad	11	10	14	9	...
Sisseränne	16	52	50	25	...
Väljaränne	50	51	35	57	...
Ülalpeetavate määr	72,8	66,8	65,7	65,5	53,5
Demograafiline tööturusurveindeks	0,75	0,69	0,66	0,68	0,82
Põhitegevuse tulud kokku	829,6	968,5	1 012,3	1 115,8	...
füüsilise isiku tulumaks	392,4	464,0	496,5	527,4	...
Põhitegevuse kulud ja investeerimistegevuse väljaminekud kokku	867,4	974,1	1 068,5	1 124,1	...
üldised valitsemissektori teenused	76,3	78,3	106,3	110,3	...
majandus	55,1	75,4	75,7	76,5	...
vaba aeg, kultuur ja religioon	76,0	157,2	101,1	107,7	...
haridus	467,0	527,0	666,2	581,2	...
sotsiaalne kaitse	70,8	71,4	75,4	93,8	...
Toimetulekutoetused, eurot	10147,6	11474,4	6 881,0	7 773,4	...
Registreeritud töötud	21	20	17	21	...

Äriühingud	47	47	...	...	...
Müügitulu, miljonit eurot	5,50	7,18	...	...	...
Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, eurot	754,40	819,66	882,17	903,06	...
Brutotulu saajad keskmiselt kuus	343	357	364	369	...
Üldhariduse päevaõpe					
Koolid	1	1	1	1	...
Õpilased	84	74	78	79	...
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud	2	2	2	2	...
lugejaid	296	311	263	262	...

Palupera valla eelarvetes on panustatud hariduse, kultuuri, sportimisvõimaluste, vabaaja sisustamise arendamisesse ja parendamisesse nii laste, noorte kui täiskasvanute osas.

Palupera vallas on väljakujunenud haridusasutuste võrgustik: koolieelne lasteasutus – Hellenurme lasteaed ja põhikool Palupera mõisahoones. Vallas on kaks rahvamaja-kultuurimaja, kaks raamatukogu, noortekeskus ja külamaja, staadion mini-arenaga, kaasaegne hooldekeskus. Vallas on aktiivselt tegutsevad naiskoor, tantsukollektiivid, samas ka pikaajalised sündmuste korraldamise traditsioonid.

Kõiki eelnevaid tegevusi on valla eelarvest võimaluste piires rahastatud ja arendatud. See on olnud võimalik üksnes säästlikule ja optimaalsele eelarvepoliitikale, mida vallas on rakendatud. Säästlik ja konservatiivne eelarvepoliitika on taganud vallale seadustega pandud ülesannetega toimetuleku ja majandusliku stabiilsuse. Täpsema ülevaate valla sotsiaal- ja majandusolukorrast annab juunikuus volikogu poolt kinnitatud 2015.aasta majandusaasta aruanne (vt. valla veebilehelt).

Palupera vald on keskmiselt tulukas ja keskmiselt toimetulev vald.

Palupera vald peab jätkuvalt suutma tõestada oma haldussuutlikust ja jätkama arengut ka majanduslikult keerulistes oludes.

PÕHITEGEVUSE TULUD

Omavalitsuse tulubaas

Kohaliku omavalitsuse eelarve kujunemist mõjutavad üldine majanduse olukord, riigieelarvest eraldatavate vahendite suurus, maksude laekumine, kohalikud poliitilised otsused ning rahvastikusündmused. Kohalike omavalitsuste tulubaas on viimastel aastatel olnud stabiilne. Järgnevate aastate keskvalitsuse meetmed, mis muudaksid olulisel määral omavalitsuste tulubaasi, pole teada. Seega on antud eelarvestraategias säilitatud aastate keskmine tulubaas prognoosiperioodi lõpuni.

Palupera valla eelarve põhitegevusetulu koosneb makstuludest, tuludest mis saadakse kaupade ja teenuste müügist, sihtotstarbelistest toetustest tegevuskuludeks, mittesihtotstarbelistest toetustest ja muudest tegevustuludest. Üle poole 2016. aasta eelarvetuludest moodustavad maksutulud, järgnevad saadavad toetused jooksvateks kuludeks, kus suurimaks on riigi poolt eraldatav tasandus- ja toetusfondi eraldised. Tasandusfond on mõeldud eelarveliste võimaluste

ühtlustamiseks. Toetusfond koosneb toetustest õpetajate tööjõukuludeks, õppevahendite ostuks, koolilõunaks ning toimetulekutoetusteks. Lisaks eraldatakse toetusi kohalike teede hoiuks. Tulud kaupade ja teenuste müügist sisaldavad lisaks muudele tuludele veel riigilõive ning haridusteenuste müüki teistele omavalitsustele. Muude tegevustulude osas on kajastatud vee erikasutustasud, saastetasud. Üle poole tuludest saadakse maksutuludest, järgnevad mitmesugused toetused, muude tululiikide osakaal on oluliselt väiksem.

Põhitegevuse tulude kasvuks 2016. aastal on kavandatud 3,0%. Näitajat võivad suurendada ühekordsete sihtotstarbeliste toetuste saamine. Järgnevatel prognoosiaastatel on põhitegevuse tulude kasvuks arvestatud ka 3% .

Maksud

Maksukorralduse seaduse kohaselt jagunevad maksud riiklikeks maksudeks ja kohalikeks maksudeks.

Riiklikud maksud on füüsilise isiku tulumaks ja maamaks. Kohaliku maksuna on omavalitsus kehtestanud reklaamimaksu. Maksutulu moodustab valla eelarve põhitegevuse tuludest prognoosiperioodil mitte üle 56%.

Füüsilise isiku tulumaks

Kõige suurema osakaaluga tululiik on füüsilise isiku tulumaks. Tulumaksu laekumist mõjutavad maksumaksjate arv ja keskmine töötasu ning riigi poolt eraldatava tulumaksu osa suurus. Tulenevalt tulumaksuseadusest laekus maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele 2013. aastal 11,57%, alates 2014. aastast 11,6% residendist füüsilise isiku maksustatavast tulust. Varasematel aastatel oli 11,4%. Tulumaksu laekumise tõusuks oli 2016. aastal planeeritud 5,0%, eeldatav laekumine tuleb aga 5%. 2017-2020. aastatel planeerime tulumaksu laekumise tõusu mitte üle 5,0% igal aastal võrreldes eelneva aastaga.

Tulumaksu laekumise planeerimise aluseks on eelnevate aastate tulumaksu laekumine, prognoositav elanike ja maksumaksjate arv Palupera vallas ning Rahandusministeeriumi 2015. aasta kevadises prognoosis toodud keskmise palga prognoos.

Maamaks

Maamaks on maa maksustamishinnast lähtuv omandimaks, mida maksab maa omanik või kasutaja lähtudes maakasutusseadusest. Maksumäära kehtestab kohaliku omavalitsuse volikogu ning ta laekub 100% valla eelarvesse. Palupera vallas on maamaksumäär 2016. aastal: ärimaal, metsamaal, muul maal 2,3 % ning haritavaal maal ja looduslikul rohumaal 1,5 % maa maksustamise hinnast.

Koduomanike maksukoormuse vähendamiseks kaotati alates 2013. aastast maamaks kodu alusel maale tiheasustusega piirkonnas kuni 0,15 ha ulatuses. Maamaksu laekumisest saamata jäänud tulu kaetakse alates 2014. aastast osaliselt füüsilise isiku tulumaksu laekumise määra 0,17% -lise tõusuga. Prognoosiperioodil on maamaksu laekumine planeeritud 40 000 eurot.

Kaupade ja teenuste müük

Kaupade ja teenuste müügis kajastatakse kogu Palupera Vallavalitsuse ja tema hallatavate asutuste poolt teenitud tulu nii kaupade müügist kui ka mitmesuguste teenuste osutamisest. Antud tuluartikli alla kuuluvad ka riigilõivud. Põhiosa tuludest laekuvad haridusasutuste majandustegevusest ning vallavara üüri- ja rendituludelt. Haridusalase tegevuse tuludest on suurim teistelt omavalitsustelt laekuvad summad haridusasutuste tegevuskulude katmisel.

Tulud kaupade ja teenuste müügist on plaanitud aluseks võttes viimaste aastate taset ja muutusi selles. Strateegiaperioodil ei ole arvesse võetud võimalikku õpilaste arvu olulist vähenemist. Mitmed müügist saadavad tulud on seadustega määratletud, näiteks haridusteenuste müük teistele omavalitsustele. Osalustasude, kohamaksude jt. tõstmise puhul peab vallavalitsus vajalikuks samaaegselt plaanida sotsiaaltoetuste reale lisavahendeid, kuna siin valdkonnas on tegemist eelkõige laste, õpilaste ja noortega ning nende hariduse omandamise ja vabaaja tegevusega.

Toetused

Enamus toetusi laekub riigieelarvest. Toetused on jaotatud toetusfondi, tasandusfondi ja muudeks jooksvateks toetusteks. Toetusfond sisaldab riigieelarves tasandusfondi reall konkreetsete ülesannete täitmiseks eraldatavaid vahendeid. Toetusfondist eraldatakse toimetulekutoetus, puuetega laste hooldajatoetus, sotsiaalteenuste korraldamise toetus, hariduskulude toetus ning sündide ja surmade registreerimise toetus. Nimetatud vahendite jaotusmehhanismi kehtestab Vabariigi Valitsus. Antud eelarvestrateegias on arvestatud, et sotsiaal- ja haridusvaldkonna kulude katteks eraldatavad vahendite maht vähesel määral tõuseb. Tasandusfondist eraldatakse vahendeid omavalitsustele, kelle arvestuslikud kulud jäävad alla arvestuslikele tuludele. Tasandusfondi eraldis sõltub elanike arvust, kohaliku omavalitsuse arvestuslikust keskmisest tegevuskulust, tulumaksu laekumisest, arvestuslikust maamaksust. Tasandusfondi koefitsient määratakse igal aastal Vabariigi Valitsuse määrusega. Muude toetuste all kajastatakse sihtotstarbelisi toetusi riigilt ja riigiasutustelt, valitsussektori avalik-õiguslikelt juriidilistelt isikutelt ja sihtasutustelt ning muudelt isikutelt. Need toetused on üldjuhul sihtotstarbelised ja nendega kaasnevad lepingulised kohustused teatud kulutuste tegemiseks.

Muud tulud

Palupera valla eelarves kuuluvad muude tulude alla vee erikasutustasu. Keskkonnatasude seaduse kohaselt laekub vee erikasutustasu 50% riigieelarvesse ja 50% vee erikasutusõiguse asukoha kohaliku omavalitsuse eelarvesse, kui vett võetakse erikasutuse korras siseveekogust või põhjaveekihi. Muude tegevustulude kasvuks aastatel 2017-2021 ei ole planeeritud.

PÕHITEGEVUSE KULUD

Põhitegevuse kulude planeerimise eesmärgiks on eelarve tasakaalu tagamine ja finantsdistsipliini meetmete rakendamine.

Põhitegevuse kulud jaotuvad tegevuskulude katteks valla poolt antavateks toetusteks ja muudeks valla tegevuskuludeks. Eelarvestrateegia perioodi jooksul planeeritakse mõõdukat tegevuskulude kasvu. Põhitegevuse kulude plaanisel eelarvestrateegia perioodiks on lähtutud põhimõttest, et valla asutused majandavad heaperemehelikult, säästlikult ja optimaalselt. Oluline on, et eelarvepoliitilised otsused jälgiksid arengukavas planeeritud ning käsitleksid kõiki rahastamisallikaid. Uute tegevuste alustamine, tegevuste mahtude suurendamine eeldab seniste tegevuste rahastamise ülevaatamist ning vajadusel valdkondade siseselt prioriteetide ümberseadmist. Uute prioriteetide rahastamine eeldab vajadusel seniste teenuste ja toetuste mahu vähendamist või lõpetamist.

Strateegia koostamisel on arvestatud, et kõik hallatavad asutused jätkavad oma tegevust ning koosseisudes olulisi muudatusi ei toimu. Põhitegevuse kulude kasvuks oli 2015. aastal arvestatud 14%. Järgnevateks aastateks kulude kasvu prognoos on 4% lähedane. Jätkuvalt on surve palgatõusule, kuid selle realiseerimine sõltub olemasolevate tegevuste korrigeerimisest. Valla eelarvest finantseeritava töötajate kulude kasvuks on aastatel 2016-2019 arvestatud 4-5%, sest eeldatavasti on tõusmas alampalk, õpetajate palgad jm.

PÕHITEGEVUSE TULEM

Põhitegevuse tulem võrdub põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahega. Omavalitsusel tuleb tegevustulem hoida positiivne, et tagada laenude tagasimakse ja teenindamise kulud ning investeerimisvõime uutele arendusprojektidele.

INVESTEERIMISTEGEVUS

Investeeringustegevuse eelarve koosneb investeeringustegevuse tuludest ja kuludest. Tuludeks on põhivara müük, saadavad toetused põhivara soetamiseks, finantstulud. Investeeringustegevuse eelarve kuludeks on põhivara soetus, põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine ja finantskulud. Investeeringustegevuse eelarve on negatiivne, see tähendab, et investeeringustegevused kulud ületavad investeeringuteks saadavaid tulusid.

Põhivara müügituludeks on strateegiaperioodiks planeeritud vallale kuuluvate kinnistuste müük. Investeeringute tegemise võimalus sõltub valla omafinantseerimise võimekusest.

FINANTSEERIMISTEGEVUS

Finantseerimistegevus peab võimaldama omavalitsuse investeeringustegevuse ja arendustegevuse häireteta rahastamise, hoidma võlakooormust lubatud määras ja tagama samaaegselt olemasolevate maksekohustuste täitmise. Eelarvestrateegia koostamise ajal on Palupera Vallavalitsusel laenu 305 tuhande eurot.

Finantstulud on eelarveaastal laekuvad pangaintressid kontojääkidelt pangas.

Netovõlakooormus on võlakohustuste ja likviidsete varade kogusumma vahe aruandeaasta lõpu seisuga. Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus sätestab, et netovõlakooormus võib aruandeaasta lõpul ulatuda lõppenud aruandeaasta kuuekordse põhitegevuse kulude vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat. Kui kuuekordne põhitegevuse tulude ja –kulude vahe on väiksem kui 60% vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest, võib netovõlakooormus ulatuda kuni 60% vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest. Tulenevalt eeltoodust võib Palupera valla netovõlakooormus ulatuda 60% põhitegevuse tuludest.

LIKVIIDSETE VARADE EELARVEOSA

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse alusel kuuluvad likviidsete varade muutuse koosseisu raha ja pangakonto saldode muutus, rahaturu- ja intressifondide aktsiate või osakute ning võlakirjade saldo muutus. Likviidsete varade saldo suurenemine ja vähenemine kajastatakse likviidsete varade muutuse eelarveosas vastavalt pluss- või miinusmärgiga.

Strateegiaperioodil on kavandatud likviidsete varade pidev vähenemine ning nende arvelt kaetakse investeeringuprojektid.

Palupera vald	2015 täitmine	2016 eeldatav täitmine	2017 eelarve	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	1 121 129	1 220 797	1 312 570	1 456 040	1 342 296	1 363 171	1 390 171
Maksutulud	567 330	617 000	640 080	667 287	694 046	715 000	742 000
sh tulumaks	527 443	577 000	600 080	627 287	654 046	675 000	702 000
sh maamaks	39 887	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Tulud kaupade ja teenuste müügist	44 456	68 338	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	425 159	430 025	529 490	640 753	500 250	500 171	500 171
sh tasandusfond	121 188	86 886	90 000	90 000	90 000	90 000	90 000
sh toetusfond	274 879	304 099	392 608	498 253	360 750	367 671	367 671
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	29 092	39 040	46 882	52 500	49 500	42 500	42 500
Muud tegevustulud	84 184	105 434	93 000	98 000	98 000	98 000	98 000
Põhitegevuse kulud kokku	1 063 684	1 219 719	1 254 100	1 292 500	1 179 244	1 237 301	1 265 181
Antavad toetused tegevuskuludeks	72 517	69 295	60 000	64 000	60 000	60 000	60 000
Muud tegevuskulud	991 167	1 150 424	1 194 100	1 228 500	1 119 244	1 177 301	1 205 181
sh personalikulud	458 403	578 793	607 700	638 100	635 244	645 201	645 201
sh majandamiskulud	532 710	567 701	576 400	580 400	474 000	522 100	549 980
sh muud kulud	54	3 930	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Põhitegevuse tulem	57 445	1 078	58 470	163 540	163 052	125 870	124 990
Investeeringustegevus kokku	-57 445	-358 813	-322 890	-67 490	-41 990	-3 990	-3 990
Põhivara müük (+)	0	5 000	20 000	30 000			
Põhivara soetus (-)	-19 945	-209 116	-340 000	-295 000	-403 000	0	0
sh projektide omaosalus	-19 945	-209 116	-340 000	-95 000	-38 000	0	0
Põhivara soetuseks saadav	0	0	0	200 000	365 000	0	0

kanalisatsioonitorustik						
<i>sh toetuse arvelt</i>						
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0					
09 Haridus-Palupera mõisahoone hüdro-isolatsioon, hoone remont (2016,saal+fassaadi värv) ja lindla remont	24 360	0	0	143 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>				130 000		
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	24 360			13 000		
06 Kommunaal-majandus-Palupera ÜVK uusarendus	0	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>						
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>						
06 Kommunaal-majandus-Hellenurme aktiivmudapuhasti mudaärastus ja Palupera biotiikide rek	0	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>						
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>						
06 Majandus -Palupera kergliiklustee (rist-mõis) + parkla staadioni juurde	34 756	0	125 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0		100 000			
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	34 756		25 000			
06 Kommunaal-majandus-Nõuni ÜVK uusarendus	0	100 000	0	0	0	0

<i>sh toetuse arvelt</i>						
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		100 000				
04 Majandus - Teede rek	0	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>						
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>						
09 Haridus-Nõuni teadusturismi ja koolituskeskus	0	0	110 000	110 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>			100 000	100 000	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>			10 000	10 000	0	0
KÕIK KOKKU	209 116	340 000	295 000	403 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	200 000	365 000	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	209 116	340 000	95 000	38 000	0	0

Selgitus: laen 2017.aastal 300 000 eur

Ühinemistoetusest teostatavad investeeringud 3 aasta vältel: Hellenurme mõisahoone fassaadile 35 000 eurot ja Hellenurme-Palupera kergliiklusteedele 265 000 eurot.